

УДК 338.46:001.985

ЖАРІНОВА А. Г.

Київський національний університет технологій та дизайну

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ

Мета. *Визначення напрямів удосконалення управління інтелектуальним капіталом для формування суспільства знань.*

Методика. *В процесі дослідження застосовано загальнонаукові та специфічні методи наукового пізнання: порівняння, аналогія, історичний метод, аналіз, синтез.*

Результати. *У статті визначені й охарактеризовані напрями підвищення ефективності механізму управління інтелектуальним капіталом.*

Наукова новизна. *Вдосконалено механізм управління інтелектуальним капіталом на загальнодержавному рівні.*

Практична значимість. *Здійснене прогнозування результатів реалізації окреслених заходів з оптимізації управління нематеріальними ресурсами на процес формування суспільства знань.*

Ключові слова: *ефективність, механізм управління, інтелектуальний капітал.*

Вступ. Необхідність нарощування інтелектуальних ресурсів та їх ефективного використання давно перейшла з категорії питань для дискусій і обговорення в категорію незаперечного факту. Водночас очевидним є й те, що Україні, кроки якої в напрямі активізації інтелектуального потенціалу залишаються несміливими й недостатніми, слід докласти титанічних зусиль, щоб зрушити з мертвої точки питання про поступальні зміни в побудові конкурентоздатної економіки, в основі якої – щойно згадані нами інтелектуальні ресурси.

Підвищити економічні, наукові, соціальні, техніко-технологічні показники держави можна шляхом посилення ефективності використання нематеріальних факторів. Така ефективність досягається виключно за умов злагодженої роботи раціонального механізму управління інтелектуальним капіталом (ІК). Тому вчені різних галузей знань різних країн розробляли чисельні стратегії й концепції щодо формування й упровадження відповідного механізму та пропонували найрізноманітніші варіанти оптимізації останнього.

Постановка завдання. Метою ж даного дослідження є спроба виокремлення визначальних напрямів підвищення ефективності механізму управління інтелектуальним капіталом з урахуванням умов і потреб української економіки.

Результати дослідження. Окреслимо передусім ті напрями державної політики щодо формування суспільства знань, які вважаємо визначальними:

1. Створення інформаційного мережевого суспільства на базі інформаційно-комунікаційних технологій. Географічні фактори та державні кордони перестали бути перешкодою для практично миттєвого поширення інформації в планетарному масштабі. Однією з фундаментальних особливостей сучасної глобалізації є бурхливий

розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, формування планетарного інформаційного суспільства, потужне розгортання процесів медіа-глобалізації. Одним з ключових викликів глобалізації та критерієм високорозвинутості країни виступає паритетна участь держави у світовому інформаційному обміні та світовому поділі праці у сфері інформаційно-комунікаційних технологій.

2. Стимулювання використання результатів наукових досліджень і розробок для інноваційного розвитку економіки. Інноваційний розвиток, обраний Україною як стратегічний пріоритет, має базуватися на головній конкурентній перевазі – якнайефективнішій реалізації людського потенціалу – тобто на застосуванні праці, знання, уміння, інтелектуального капіталу для забезпечення конкурентоспроможності економіки країни.

Пріоритетними завданнями інноваційної політики держави варто відзначити такі:

1) реструктуризація системи стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку, яка має передбачати:

– скорочення кількості пріоритетних напрямів інноваційного розвитку, збереження й розвиток тих, у яких Україна має суттєві наукові здобутки та конкурентні переваги (освоєння новітніх, у тому числі відновлюваних, джерел енергії, високотехнологічних галузей промисловості, машинобудування; розвиток матеріалознавства, біотехнологій, інформаційних технологій та систем зв'язку; створення індустрії наноматеріалів; технологічний розвиток агропромислового комплексу; упровадження новітніх технологій та обладнання в медицині);

– упровадження спеціальних програм, які стимулюють реалізацію пріоритетних напрямів інноваційного розвитку, для чого використати практику країн Євросоюзу (зокрема, максимально сприяти набуттю Україною статусу асоційованих членів у 7-й Рамковій програмі);

– урегулювання діяльності складових національної інноваційної системи: бізнес-інкубаторів, технопарків, технополісів, венчурних фондів тощо, механізмів взаємодії їх між собою та з іншими суб'єктами інноваційної діяльності;

– становлення вертикально інтегрованих науково-виробничих структур з повним технологічним циклом від інноваційної розробки до виробництва, реалізації та технічної підтримки експлуатації нових продуктів на базі економічної інтеграції галузевих НДІ та компаній-споживачів наукового продукту;

2) розробка та здійснення заходів щодо фінансової підтримки інноваційних проектів, зокрема:

– удосконалення механізмів державного програмно-цільового фінансування інноваційних проектів, у тому числі шляхом упровадження конкурсних засад;

– запровадження інструментів здешевлення кредитів і заохочення комерційних банків до активнішого кредитування інноваційних проектів;

– спрощення процедури державної експертизи та реєстрації інноваційних проектів, у тому числі інноваційних проектів технопарків;

– оптимізація пропорцій між обсягами бюджетного фінансування

фундаментальних наукових досліджень, прикладних наукових досліджень і виконання науково-технічних (експериментальних) розробок;

– розробка адекватних критеріїв відбору інвестиційних та інноваційних проектів для державної підтримки, у тому числі – шляхом внесення змін до Закону України «Про інноваційну діяльність» [4];

– збільшення строку дії державної реєстрації інноваційних проектів до п'яти років, що відповідає строку окупності інновацій;

– запровадження механізму інвестиційно-інноваційного податкового кредиту у вигляді відстрочення сплати податку на прибуток для виконання інноваційних проектів (програм), розвиток механізмів іпотечного кредитування інноваційних проектів;

3) забезпечення належного захисту інтелектуальної власності, що має передбачати:

– удосконалення законодавчої бази, яка регламентує охорону прав інтелектуальної власності;

– спрощення процедури отримання патентів;

– створення загальної інформаційної електронної мережі, яка б містила інформацію про наявні науково-технічні розробки та можливості впровадження розробок у виробництво;

– розвиток національної системи трансферу технологій і забезпечення належного її інформаційного супроводження;

4) заохочення до створення партнерств, альянсів та інших організаційних структур, що поєднують науку, освіту, розробки, виробництво й надають можливість реалізації масштабних міжгалузевих проектів зі створення та освоєння виробництва високотехнологічної продукції;

5) формування сучасної інноваційної культури, трансформація суспільних цінностей у напрямі визнання пріоритетів творчої праці, самовдосконалення, соціально відповідального підприємництва та правової компетентності;

6) розвиток інтелектуального потенціалу країни, що є базовим структурно-утворювальним фактором формування суспільства знань та головним ресурсом динамічного зростання економіки та науково-технічного прогресу країни. Розвиток інтелектуального потенціалу передбачає створення умов для отримання конкурентоспроможної освіти та модернізацію культурної політики. Зобов'язання й відповідальність, які взяла на себе Україна, приєднавшись до Болонського процесу, вимагають упровадження принципів Болонської декларації, визначальними з яких є: висока якість підготовки фахівців; зміцнення довіри між суб'єктами освіти; відповідність європейському ринку праці; мобільність; сумісність кваліфікації на вузівському та післявузівському етапах підготовки; посилення конкурентоспроможності системи освіти;

7) створення сприятливих умов для управління ІК, зокрема:

– дотримання встановлених законом норм фінансування освіти й науки як фундаменту забезпечення конкурентоспроможності країни та наближення норм фінансування до європейських стандартів;

- децентралізація та посилення гнучкості професійної підготовки;
- реалізація концепції «освіта протягом життя»;
- удосконалення трудового законодавства відповідно до двоступеневості вищої освіти;
- забезпечення відповідності рівня доходу рівню професійної кваліфікації;
- інвестування в розвиток культури;
- встановлення державних соціальних гарантій для наукової самореалізації молодих вчених і підвищення престижу наукової кар'єри в Україні з метою запобігання відтоку молодих науковців за кордон.

Крім наведених заходів слід гарантувати захист прав власності відповідно до міжнародних стандартів.

Вважаємо за доцільне створення Президентом України ефективного дорадчого органу, що займатиметься виключно питаннями розробки інноваційної політики (як, наприклад, у Фінляндії: Рада з питань досліджень та інновацій скликається чотири – шість разів на рік для обговорення ключових проблем науково-технічного та інноваційного розвитку, а також для розробки рекомендацій для уряду).

Шляхом державного планування необхідно визначити потенційні потреби в окремих державних науково-технологічних, інноваційних програмах і програмах з трансферу технологій, беручи до уваги їх взаємодію й очікувані результати.

Необхідно налагодити структурований процес встановлення пріоритетів політики у сфері досліджень, розробок та інновацій в Україні. Ключовим фактором успіху в цьому питанні є скоординованість дій усіх залучених суб'єктів. Пріоритети у сфері наукових досліджень та інновацій повинні формуватися з урахуванням прогнозно-аналітичних досліджень і світових технологічних тенденцій на основі результатів Національної програми форсайтних досліджень з широким залученням представників національних бізнес-кіл, а також іноземних експертів.

Брак ефективної системи моніторингу та оцінювання рівня інноваційного розвитку є суттєвою системною прогалиною. Моніторинг та оцінювання необхідні для визначення ефективності політики та програм.

Бажано розробити комунікаційну платформу, яка надасть основним суб'єктам сфери досліджень та інновацій України доступ до головних європейських джерел науково-технічної інформації, таких як Європейське інноваційне табло, «ERAWATCH», «ОЕСР», «Europe INNOVA» тощо. Платформа також може включати інноваційні програмні продукти для розробки інноваційної політики та діяти як система поширення інформації серед зацікавлених сторін в Україні.

Серед важливих кроків – розробка й упровадження програми державної підтримки патентування українських винаходів за кордоном, а також створення державних і приватних установ (центрів) надання професійних послуг з патентування винаходів в інших країнах. Необхідно створити систему доступу до інформації щодо іноземного патентування шляхом розвитку вільних точок доступу до мережі Інтернет і консультативних пунктів у регіонах України. Державне підприємство «Український

інститут промислової власності» може відігравати провідну роль у розробці такої системи.

Потрібно запровадити для підприємств України умови патентування винаходів в Україні не менш сприятливі ніж у державах-членах ЄС.

Не можна забувати про можливості інтернаціоналізації підприємств в інноваційній сфері. При цьому слід залучати вітчизняні фірми до участі в міжнародних бізнес-мережах, міжнародних виставках з інноваційної тематики, а також активізувати пошук нових ринків за кордоном.

Необхідно здійснити поступове реформування системи управління інтелектуальним розвитком, обґрунтоване розмежування повноважень між центром та регіонами у відповідних сферах, розподіл конкретних функцій між органами управління.

Висновки. Реалізація запропонованих напрямів удосконалення управління ІК надасть можливість зробити серйозні кроки в напрямі формування суспільства знань:

- створення й розвиток інформаційного (мережевого) суспільства на базі інформаційно-комунікаційних технологій;
- ефективне впровадження нових результатів наукових досліджень і розробок для інноваційного розвитку всіх галузей економіки;
- забезпечення комплексної реалізації освітнього й наукового потенціалу провідних національних університетів;
- сприяння зростанню конкурентоспроможності освіти, науки та технологій;
- активна модернізація культурної політики, зміцнення моральних засад українського суспільства та сприяння соціальній і громадянській активності.

Список використаної літератури

1. Клейнер Г. Знания об управлении знаниями // Вопросы экономики. — 2004. — № 1. — С. 151–155.
2. Паладій М. Державна підтримка інтелектуальних досягнень нації – шлях до економічного і соціального розвитку України: [Текст] / М. Паладій // Інтелектуальна власність. – 2006. – № 5. – С. 4–7.
3. Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій: [Текст]: Закон України від 09.04.2004 № 1676-IV // Офіційний вісник України. – 2004. – № 17. – С. 9.
4. Про інноваційну діяльність: [Текст]: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36. – С. 267.
5. Сергеев А.Л. Категории в теории интеллектуального капитала // Экономический вестник РГУ. – 2005. – № 1. – С. 53–58.

ПРИОРЕТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫМ КАПИТАОМ

ЖАРИНОВА А. Г.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Цель. Определение направлений усовершенствования управления интеллектуальным капиталом для формирования общества знаний.

Методика. В процессе исследования использованы общенаучные и специфические методы научного познания: сравнение, аналогия, исторический метод, анализ, синтез.

Результаты. В статье определены и охарактеризованы направления повышения эффективности механизма управления интеллектуальным капиталом.

Научная новизна. Усовершенствовано механизм управления интеллектуальным капиталом на общегосударственном уровне.

Практическая значимость. Спрогнозированы результаты реализации обозначенных мероприятий по оптимизации управления нематериальными ресурсами на процесс формирования общества знаний.

Ключевые слова: *эффективность, механизм управления, интеллектуальный капитал.*

PRIORITY DIRECTIONS OF EFFICIENCY IMPROVEMENT OF INTELLECTUAL CAPITAL MANAGEMENT

ZHARINOVA A.

Kyiv National University of Technologies and Design

Purpose. Determination of the directions of intellectual capital management improvement with the aim of the society of knowledge creation.

Methodology. During the research, the following general and specific methods of scientific knowledge are applied: comparison, analogy, historical method, analysis, synthesis.

Findings. The article defines and characterizes the direction of increasing the effectiveness of the intellectual capital management mechanism.

Originality. The mechanism of intellectual capital management on the state level is improved.

Practical value. The results of the identified measures to optimize the management of intangible resources for the formation of a knowledge society have been predicted.

Key words: *efficiency, management mechanism, intellectual capital.*